

KRYMINALISTYCZNE REGUŁY, ŚRODKI WYKRYWANIA I USTALANIA ŚLADÓW BIOLOGICZNYCH W MIEJSCU POPEŁNIENIA PRZESTĘPSTWA

W artykule omawiane są problemy związane z wykrywaniem, ustalaniem i przejęciem śladów pochodzenia biologicznego. Wskazane zostało, że sukces dochodzenia przestępstw, obejmujących zastosowanie śladów biologicznych, zależy od zdolności śledczego w oparciu o ogólną wizję występującej sytuacji, wyobrazić sobie jej mechanizm, jak również od posiadania u niego odpowiedniej wiedzy szczegółowej na temat ogólnych zasad wykrywania śladów. Należy zauważyć, że poszukiwanie śladów pochodzenia biologicznego opiera się na ogólnych zasadach przeprowadzania działań śledczych oraz następujących warunkach: posiadanie odpowiedniej specjalistycznej wiedzy i sprawności wykorzystywania specjalistycznych technik kryminalistycznych.

Słowa kluczowe: wiedza specjalistyczna, ślady biologiczne, ślady pochodzenia biologicznego, badanie miejsca zdarzenia, biegły, ustalanie śladów, ustalanie dowodów, badanie śledcze.

*** J. Pohribnichenko**
doktorant w katedrze
ekspertyz
kryminalistycznych
naukowo-badawczego
instytutu
kształcenia fachowców
oddziałów
kryminalistycznych
Narodowej Akademii
Spraw Wewnętrznych
(m. Kijów, Ukraina)

THE CRIMINALISTICS CORRECTED, MEANS OF SEARCH AND FIXING OF BIOLOGICAL TRACES FOR A PLACE OF FULFILMENT OF A CRIMINAL OFFENCE

In article the considered problems of revealing, fixing and withdrawal of traces of a biological origin. It is specified that successful investigation of the criminal offences connected with use of traces of a biological origin, depends on ability of the inspector behind an event overall picture, to imagine its mechanism, and also from presence at it special knowledge of the general rules of revealing of traces. It is specified that search of traces of a biological origin is based on the general principles of search activity and following preconditions: presence of a corresponding complex of special knowledge of the expert which carries out the specified activity, both efficiency of use криміналістической and the special technics.

Keywords: special knowledge, biological traces, traces of a biological origin, the scene review, the expert, fixing of traces, fixing of proofs, the investigatory review.

КРИМІНАЛІСТИЧНІ ПРАВИЛА, ЗАСОБИ ПОШУКУ І ФІКСАЦІЇ БІОЛОГІЧНИХ СЛІДІВ НА МІСЦІ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

У статті розглянуті проблеми виявлення, фіксації і вилучення слідів біологічного походження. Вказано, що успішне розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з використанням слідів біологічного походження, залежить від вміння слідчого за загальною картиною події, яка відбулася, уявити собі її механізм, а також від наявності у нього спеціальних знань про загальні правила виявлення слідів. Зазначено, що пошук слідів біологічного походження ґрунтується на загальних принципах пошукової діяльності та наступних передумовах: наявності відповідного комплексу спеціальних знань спеціаліста, що здійснює зазначену діяльність, й ефективності використання криміналістичної та спеціальної техніки.

Ключові слова: спеціальні знання, біологічні сліди, сліди біологічного походження, огляд місця події, спеціаліст, фіксація слідів, фіксація доказів, слідчий огляд.

Проблема виявлення, фіксації і вилучення слідів біологічного походження – одна з найважливіших в комплексі проблем, пов'язаних з вивченням і використанням закономірностей збирання доказів. Її актуальність і значимість обумовлені доказовою роллю слідів біологічного походження в кримінальному судочинстві для встановлення істини. З криміналістичної точки зору, ця проблема включає низку відповідних елементів, які є складовою процесу доказування у кримінального провадження. Кожен елемент має самостійне значення, але в сукупності вони слугують досягненню мети процесу доказування.

Вагомий внесок у дослідження концептуальних засад розслідування, його криміналістичного забезпечення, особливостей застосування досягнень науки і техніки, спеціальних знань, ідей унікальності, індивідуальності і органічної цілісності людини як об'єкта пізнання, дослідження біологічних слідів зробили вітчизняні та зарубіжні вчені: А. І. Аістова, В. Д. Басай, Р. С. Белкін, В. Г. Гончаренко, Н. М. Д'яченко, Н. І. Клименко, С. Є. Кісляк, Є. І. Майорова, В. А. Мамурков, О. М. Надоненко та інші. Однак, у зв'язку із розвитком науки, зміною законодавства, узагальненням нових даних судової та слідчої практик, виникла потреба виокремлення та систематизації криміналістичних правил та засобів пошуку і фіксації біологічних слідів на місці вчинення кримінального правопорушення.

Ключове значення для розслідування має пошукова діяльність, спрямована на збирання необхідної інформації про кримінальне правопорушення. Носіями інформації можуть виступати різні об'єкти, у тому числі, й сліди біологічного походження, що відображають ті або інші елементи розслідуваної події, і що, відповідно, є носіями криміналістично значущої інформації. Для того, щоб носії стали джерелами такої інформації, а згодом джерелами судових доказів, передусім їх необхідно виявити. Лише після цього можливе вирішення інших криміналістичних завдань: виявлення, фіксації, вилучення, залучення отриманих даних до протоколу слідчої (розшукової) дії, попереднього і експертного дослідження з метою використання доказової інформації. Ось чому пошуковій дії є першим, визначальним етапом усієї діяльності в розслідуванні кримінального правопорушення.

Основу комплексу пошукових заходів складають слідчі (розшукові) дії і негласні слідчі (розшукові) дії. Теоретичною основою пошукової діяльності є накопичені наукою знання про закономірності відображення протиправної діяльності в живій і неживій природі, положення загальної і судової психології щодо індивідуальної поведінки людини, знання про закономірності, що вивчаються соціологією і соціальною психологією, а також деякі аспекти кримінології. На основі цих знань в криміналістиці розробляється теорія пошуку джерел криміналістично значущої інформації і практичні рекомендації слідчим органам по організації пошукової діяльності.

До основних закономірностей пошукової діяльності слідчого можна віднести наступні: а) відображення в матеріальному середовищі і свідомості людей ознак осіб та об'єктів, які знаходяться в розшуку, що дозволяє їх індивідуалізувати; б) повторюваність поведінки осіб, які знаходяться в розшуку, що дозволяє прогнозувати їх вчинки; в) залежність поведінки осіб, які знаходяться в розшуку, від умов, в яких вони знаходяться; г) обумовленість вибору способів приховування об'єктів, злочинним досвідом тих, що їх приховують, їх професійними навичками і психологічними властивостями; г') взаємозв'язок способів приховування об'єктів, що знаходяться в розшуку, і слідів застосування цих способів; д) залежність поведінки осіб, які знаходяться в розшуку, від характеру вчинених

ними кримінальних правопорушень, міри їх громадської небезпеки, а також приналежності обвинувачених до певної вікової або злочинної групи.

Усі ситуації, пов'язані з пошуком слідів, можна розділити на прості і складні. *Складні* групи слідчих ситуацій відрізняються крайньою інформаційною недостатністю. Значну роль в пізнанні суттєвих обставин у кримінальному провадженні відіграють евристичні пошукові здібності слідчого. Виконання пошукових слідчих завдань пов'язане з активним пошуком бракуючих елементів в розірваній низці подій. При цьому пізнавальна діяльність слідчого здійснюється на основі психологічних закономірностей виконання складних нестандартних завдань. Динаміка слідчого пізнання під час огляду місця події, визначається обсягом і специфікою початкової інформації, а також орієнтовною базою, сформованою у слідчого. Урахування значимості початкових фактів, їх екстраполяцію в реальні умови матеріальної обстановки місця події, імовірісно-модельне охоплення події, яка розслідується, виділення «розривів» в ланцюзі явищ, перевірка достовірності фактів – такі основні характеристики слідчого пізнання в ході огляду місця події.

Методика пошуку джерел криміналістично значущої інформації включає : а) розроблені криміналістикою і такі, що зарекомендували себе на практиці, загальні методи пошуку різних слідів, у тому числі, і біологічних (спостереження, вимірювання, моделювання, експеримент, розпізнавання, аналіз, синтез, аналогія тощо); б) використання особистого досвіду розслідування подібних кримінальних правопорушень; в) результати вивчення способу вчинення кримінального правопорушення, що розслідується, урахування уявної реконструкції обставин події, типових слідчих ситуацій і криміналістичних версій.

Успішне розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з використанням слідів біологічного походження, залежить від вміння слідчого за загальною картиною події, яка відбулася, уявити собі її механізм, а також від наявності у нього спеціальних знань про загальні правила виявлення слідів. Ці правила полягають в наступному.

1. Сліди рекомендується шукати в місцях їх найбільш вірогідного знаходження : вони можуть концентруватися на знаряддях правопорушення, посуді, недопалках, предметах, що належать потерпілому, а також на предметах, загублених правопорушником під час боротьби (волосся на гребінці і т.ін.).

2. Необхідно брати до уваги, що правопорушник міг залишити сліди біологічного походження на предметах не лише внаслідок боротьби з потерпілим, але й в момент ушкодження при подоланні перешкод у приміщенні, де було вчинене кримінальне правопорушення, поза зв'язком з кримінальною подією. Не можна виключати версію про самопоранення правопорушника (використання при вбивстві ножа без обмежувача, бритви тощо); при цьому слід зосередити пошук слідів (крові) на предметах, якими він міг скористатися (наприклад, не маючи можливості вимити скривавлені руки, витер їх об фіранки, рушники, ганчірки тощо). Не слід нехтувати з цією метою оглядом брудної білизни, ящиків для сміття тощо. Важливо обстежувати усі можливі шляхи проникнення правопорушника в приміщення і виходи з нього (вхідні двері, коридор, вікно, а також інші об'єкти, яких міг торкатися правопорушник).

3. Якщо виявлена велика кількість слідів, необхідно фіксувати і вилучати їх усі, оскільки тільки в сукупності слідів відображається комплекс ознак, що дозволяє отримати повне уявлення про об'єкт, що залишив слід, а в низці випадків і вирішити питання про механізм слідоутворення.

4. Не можна обмежуватися виявленням слідів тільки одного виду, наприклад, крові, необхідно шукати сліди різних об'єктів, сукупність яких дозволяє відтворити повну картину події, яка відбулася.

5. При виявленні слідів необхідно вирішити питання про їх причинний зв'язок з обставинами події, для чого важливо передбачити заходи, спрямовані на визначення механізму утворення виявлених слідів (при зґвалтуванні : кров, сперма тощо).

6. Необхідно змоделювати, які сліди могли залишитися на правопорушникові і потерпілому у зв'язку з їх перебуванням на місці події (мікрочастки тощо).

7. Дії з виявлення слідів мають бути обережними, щоб не пошкодити не лише сліди, але й об'єкти.

8. На місці події учасники огляду повинні пересуватися тільки по вже оглянутій слідчим території, оберігаючи сліди від впливу несприятливих умов (снігу, дощу тощо), які прискорюють їх руйнування.

9. Важливо забезпечити такий порядок огляду, щоб його учасники не залишали своїх слідів на місці події на ділянках, що не піддавалися огляду. При цьому необхідно дотримуватися правил роботи зі слідами на місці події: мати гумові рукавички; торкатися об'єктів за грані, ребра, зберігаючи сліди; волосся брати пінцетом з м'якими кінчиками тощо.

10. З особливою ретельністю необхідно віднестися до вивчення негативних обставин (виявлених фактичних даних, подій, що суперечать логічному ходу).

11. Особливості застосування технічних засобів полягають в комбінації різних способів освітлення, використанні ультрафіолетових і інфрачервоних променів, луп, мікроскопів тощо, для пошуку невидимих об'єктів, а також хімічних методів виявлення слідів, якщо освітленням і оптичними методами виявити сліди неможливо (люмінол тощо).

Під час пошуку джерел криміналістично значущої інформації слідство найчастіше використовує паралельно декілька методів, застосування яких може бути доручене різним учасникам пошукової діяльності (спеціалісту, працівнику оперативного підрозділу).

В системі заходів по розслідуванню кримінальних правопорушень, передбачених кримінальним процесуальним законодавством України, важливими слідчими (розшуковими) діями є слідчі огляди місця події, місцевості, приміщень, предметів і інших матеріальних об'єктів, що слугують джерелами отримання інформації про цю подію та її учасників. Перелік матеріальних об'єктів не є вичерпним. У нього не включені, наприклад, транспортні засоби (автомобілі, автобуси, морські і річкові судна тощо), хоча на практиці кількість оглядів транспортних засобів у великих населених пунктах (у тому числі у провадженнях про дорожньо-транспортні події) фактично прирівнюється до суми усіх інших об'єктів огляду.

Межі огляду місцевості залежать від конкретної обстановки. Місце події має бути охоплене оглядом з таким розрахунком, щоб могла бути зафіксована і досліджена найбільша ділянка території, але в межах, що реально дають можливість виявити сліди і речові докази, що відносяться до провадження.

Під час огляду місця події слідчий, виходячи з аналізу обстановки, даних оперативного характеру, відомостей, що надійшли від свідків та ін., висуває версії про подію (згвалтування, добровільні статеві стосунки тощо), що відбулася. Ці версії, а також допомога спеціаліста, дозволяють вести огляд більш цілеспрямовано, а саме: а) виявляти дійсні зв'язки між виявленими об'єктами (наприклад, припустивши в ході огляду місця згвалтування версію про інсценування, слідчий шукатиме сліди, що підтверджують або виключають цю версію); б) виявляти нові сліди і предмети, що мають значення для провадження (якщо одна з версій виявиться такою, що відповідає характеру події, то, уявивши собі картину правопорушення, слідчий може визначити, де, в першу чергу, шукати сліди); в) правильно встановлювати напрям пошуків, відношення об'єкта до досліджуваної події (наприклад, наявність злегка замитих слідів крові на ножі може вказувати на нього як на знаряддя вбивства, а також на те, що цим ножем просто різали м'ясо тварини); г) планувати необхідні слідчі (розшукові) і негласні слідчі (розшукові) дії (наприклад, висунувши версію про особу, що вчинила правопорушення, і виявивши об'єктивні дані, що її підтверджують, слідчий дасть оперативним працівникам завдання затримати підозрюваного) [1, с. 8-9; 6, с. 7].

В якості самостійної слідчої (розшукової) дії огляд предметів проводиться в двох випадках : 1) коли для огляду предметів, виявлених у процесі обшуку, огляду місця події, місцевості і приміщення, потрібно тривалий час або більш сприятливі умови, ніж ті, що були при виконанні вказаних слідчих (розшукових) дій, або на інших підставах; 2) коли предмети надані слідчому потерпілим, свідком, підозрюваним або іншими особами.

Метою огляду предметів є пошук на них слідів, місця зберігання і виконання інших завдань. Починається огляд з вивчення загального вигляду об'єктів, їх стану, найменування, призначення. Проте, якщо на предметі можуть бути сліди біологічного походження, мікросліди, мікрооб'єкти, потожирові сліди рук, інші сліди, які можуть стати об'єктами експертного дослідження, огляд розпочинається з їх виявлення і фіксації (у подібних випадках доцільно залучити до огляду біолога або інших спеціалістів). Потім виявляються індивідуальні ознаки предмета, його особливості, дефекти, ознаки, що свідчать про те, з якою метою він використовувався, як інтенсивно, а також ті, що вказують на зв'язок предмета, що оглядається, з подією яка розслідується. Усі вони детально описуються в протоколі, а при необхідності фотографуються. Огляд предметів, в якості самостійної слідчої (розшукової) дії, не замінює їх експертного дослідження [3, с. 7].

Необхідність в огляді транспортних засобів виникає в зв'язку з дорожньо-транспортними подіями, незаконним заволодінням транспортними засобами, їх ушкодженням, вчиненням з їх використанням кримінального правопорушення. До огляду цих об'єктів, разом зі спеціалістом-криміналістом, автотехніком під час виявлення слідів біологічного походження доцільно залучити спеціаліста-біолога.

Якщо огляд пов'язаний з дорожньо-транспортною подією, при його проведенні ретельно вивчаються зовнішні ушкодження (кузова, скло фар, колеса), а також ведеться пошук в районі цих ушкоджень слідів крові, мозкової речовини, волосся тощо [9, с. 161; 11, с. 91].

Якість проведення різних видів слідчого огляду забезпечується зусиллями слідчого, спеціалістів які злучаються, і працівників оперативного підрозділу. У збиранні, попередньому дослідженні доказів і їх оцінці важко переоцінити роль спеціаліста.

Завдання повинне відноситися до компетенції спеціаліста. Воно може бути конкретним (наприклад, вилучити знайдені сліди біологічного походження) або загальним, орієнтованим лише на напрями і цілі застосування спеціальних знань (яким може бути завдання по участі спеціаліста-біолога в огляді місця події). Загальне завдання надалі може конкретизуватися залежно від обставин провадження. Постановка завдання не виключає, а навпаки передбачає ініціативу спеціаліста в наданні допомоги слідчому. Але ініціатива повинна розвиватися у рамках загального завдання і під контролем слідчого.

Таким чином, діяльність спеціаліста – це особливий вид допомоги слідчому під час виконання слідчих (розшукових) дій, необхідність якої обумовлюється тим, що слідчий може не мати відповідних знань і навичок. Крім того, мають значення і тактичні міркування. Допомога спеціаліста розширює практичні можливості слідчого в отриманні доказів [5, с. 24-25].

Застосовуючи інформаційні підходи до виявлення доказів, можна відмітити, що важливість доказу створює лише необхідні передумови до їх виявлення. Об'єктивні передумови виявлення доказів реалізуються за допомогою свідомої діяльності, яка здійснюється спеціалістом. Роль спеціаліста, який бере участь в процесі виявлення доказів, якраз і полягає в доповненні своїми суб'єктивними якостями – знанням і умінням, суб'єктивних якостей слідчого, який здійснює збирання доказів.

До суб'єктивних чинників, які визначають перетворення об'єктивно існуючої можливості виявлення доказів відносяться : а) знання спеціалістом загальних закономірностей виникнення слідів біологічного походження; б) знання ситуаційних особливостей механізму виникнення слідів біологічного походження; в) знання прийомів і засобів відбору інформаційних сигналів, тобто виявлення доказів, і уміння застосувати ці

прийоми і засоби; г) володіння необхідними суб'єктивними якостями (спостережливість, увага, здатність логічно мислити тощо).

Таким чином, пошук слідів біологічного походження ґрунтується на загальних принципах пошукової діяльності та наступних передумовах: наявності відповідного комплексу спеціальних знань спеціаліста, що здійснює зазначену діяльність, й ефективності використання криміналістичної та спеціальної техніки.

Після виявлення та огляду слідів біологічного походження розпочинається наступний етап роботи – фіксація [10, с. 216]. Фіксація доказів – один з елементів доказування під час збирання доказів, другий важливий етап роботи із вже знайденими на місці події речовими джерелами криміналістично значущої інформації. Тільки належним чином зафіксовані фактичні дані посилюють силу доказів у кримінальному провадженні. З ґносеологічної точки зору фіксація доказів – це відображення їх змісту в процесуальній формі. З криміналістичної точки зору «фіксація доказів – це система дій зі збереження у встановлених законом формах фактичних даних, що мають значення для правильного вирішення кримінального провадження, а також умов, засобів і способів їх виявлення і закріплення» [8, с. 91].

Для використання фактичних даних як доказів, результат відображення повинен давати максимально повне уявлення про відображений об'єкт, передавати відповідним чином його властивості і ознаки, які і перетворюють його на доказ [3, с. 165]. Проте на практиці при роботі з речовими джерелами криміналістично значущої інформації повне відображення не встановлюється, оскільки цілі дослідження носять вибіркового характеру і передбачають часткове відображення і збереження лише тієї інформації, яка є необхідною для суб'єкта фіксації і відповідає вимозі ст. 86 КПК України (допустимості). В результаті фіксації речових доказів виникає вторинне відображення; сам прояв кримінального правопорушення в зовнішньому середовищі є первинним.

З інформаційної точки зору суть фіксації слідів біологічного походження полягає: а) в збереженні у біологічному матеріалі інформації для її подальшого експертного дослідження і отримання експертних висновків; б) в частковому перекодуванні доказової інформації, що міститься в матеріальному носії, і її перенесенні на засіб фіксації (причому матеріальне вираження отримує не уся інформація, що міститься в слідах біологічного походження, а тільки та, що відноситься до предмета доказування, допускається кримінально-процесуальним законодавством і суттєва, з точки зору предмета доказування); в) у збереженні не лише доказової інформації, але й шляхів її отримання як необхідного елемента допустимості.

Фіксація слідів біологічного походження є системою певних цілеспрямованих дій, що виражені в процесуальній формі і проявляються в матеріальній обстановці місця події, по фізичному збереженню цих слідів, на основі подальших досліджень, в ході яких можливе встановлення наслідків обставин, що мають значення для розслідування кримінального правопорушення.

Існує декілька форм фіксації слідів біологічного походження. Основна форма фіксації таких слідів на місці події – *вербальна*, або словесна. Інформація, що стосується об'єктів біологічного походження, відображається в протоколі огляду місця події. Виявлені слідчим або іншими учасниками огляду сліди біологічного походження описуються в протоколі чітко, точно і послідовно. Протокол не повинен містити пояснень, тлумачень, викладів уявлень слідчого з приводу механізму утворення і приналежності слідів біологічного походження. У протоколі описуються тільки ті біологічні сліди, які мають безпосереднє відношення до обставин події. Крім того, в ньому вказується розташування цих слідів в обстановці місця події, їх морфологія, кількість, характерні особливості, що виникли при конкретній події, дії з їх виявлення і фіксації, у тому числі технічні засоби і використані методи, умови, при яких ці сліди були виявлені. У протоколі огляду місця події вказується на факт проведення попередніх досліджень на місці події, зокрема, зі слідами

біологічного походження, і їх результати. У завершальній частині протоколу перераховуються і описуються об'єкти (у тому числі біологічного походження), вилучені і залучені до провадження, а також характер їх упаковки і напису на цих упаковках; відзначається, куди вони спрямовані; міститься заява спеціаліста, пов'язана з виявленням, фіксацією і вилученням доказів; відмічаються зауваження понятних з приводу виконаних дій; фіксується час початку і закінчення огляду; робляться відмітки про додатки до протоколу (плани, схеми, зліпки, відбитки слідів тощо). Протокол підписується слідчим, понятими й іншими учасниками слідчої (розшукової) дії.

Значимим для з'ясування обставин події є характер розподілу слідів біологічного походження в обстановці місця події, ретельне вивчення якої може дати уявлення про характер того, що сталося.

Таким чином, слідство може дійти до орієнтовних висновків, які згодом потребують перевірки, проте, мають важливе розшукове, а після проведення судово-медичної експертизи і доказове значення.

Особливого значення набуває *предметна* форма фіксації, при якій відбувається вилучення слідів біологічного походження цілком як з об'єктом-носієм, так і без нього для проведення експертних досліджень і отримання доказової інформації [2, с. 357-365]. При виявленні великих кількостей рідких біологічних речовин (крові) у вигляді калюж тощо, можливе вилучення безпосередньо біологічного матеріалу без предмета-носія, а також перенесення частини рідкої біологічної речовини на марлю, згорнуту в декілька шарів, з подальшим висушенням при кімнатній температурі.

Для використання у кримінальному провадженні слідів біологічного походження як речових доказів, необхідно їх не лише виявити і зафіксувати, але і зберегти, по можливості в первинному вигляді, в якому вони були виявлені на місці події. Їх збереження багато в чому залежатиме від способу і якості упаковки, яка зберігає сліди біологічного походження від можливих зовнішніх дій (забруднення, зволоження тощо).

При графічній формі фіксації відображається топологія слідів біологічного походження, забезпечується наочність для сприйняття. Ця форма фіксації передбачає складання масштабних планів, креслень, замальовок, які допомагають визначити механізм утворення слідів біологічного походження для встановлення механізму вчинення правопорушення [7, с. 140-148].

Незважаючи на переваги розглянутих методів фіксації, вони мають свої недоліки, які виражаються в неможливості досягнення точного і повного відтворення деталей зовнішньої будови, елементів складу і структури матеріальних об'єктів. Застосування техніко-криміналістичних методів фіксації забезпечує можливість доповнення наявних в протоколах пропусків, уточнення відображених в них даних, а також підсумовування доказової інформації.

До спеціальних методів фіксації відносяться – фотографування, звукозапис, відеозйомка, лазерне сканування. Їх застосування сприяє отриманню наочного, ілюстративного, доказового і орієнтуючого матеріалу, а також виявленню таких об'єктів, слідів і фактів, які знаходяться за межами порогу чутливості органів зору і слуху, і не сприймаються звичайним способом. Крім того, ці засоби зберігають інформацію, яка не може зберігатися в природному вигляді. Так, фотографування обстановки місця події, виявлених слідів і т.ін. доповнює їх опис в протоколі, дає наочне уявлення про ситуацію, з якою зіткнулися слідчий та спеціаліст.

Отже, дотримання слідчим, прокурором криміналістичних рекомендацій викладених у даній статті дозволить ретельно зібрати сліди біологічного походження, правильно зафіксувати їх в якості доказів, застосовуючи при цьому належні засоби пошуку і фіксації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аистов И. А. Использование следов биологического происхождения при расследовании преступлений : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика; судебная экспертиза». – Саратов, 2000.
2. Балинян Т. Є. Розв'язування діагностичних і ситуаційних (ситуалогічних) завдань судово-біологічної експертизи / Т. Є. Балинян, Л. М. Дереча // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. праць. – Х. : Право, 2009. – Вип. 9.
3. Белкин Р. С. Криминалистика : проблемы, тенденции, перспективы / Р. С. Белкин. – М., 1987.
4. Белкин Р. С. Курс криминалистики / Р. С. Белкин. – М., 1997. – Т. 1.
5. Жбанков В. А. Свойства личности и их использование для установления лиц, совершивших таможенные преступления : [учеб. пособ.] / В. А. Жбанков. – М., 1999.
6. Образцов В. А. Криминалистика : [курс лекц.] / В. А. Образцов. – М., 1996.
7. Пеленева М. В. Использование метода экспертного исследования почвенных включений с целью изучения материала искусственных горизонтов сконструированных почв / М. В. Пеленева, О. Б. Градусова, О. В. Семенюк // Теория и практика судебной экспертизы. – 2012. – № 3 (27).
8. Руководство для следователей : [пособ.] / под ред. Н. А. Селиванова, В. А. Снеткова. – М., 1998.
9. Справочник следователя : [пособ.] / под ред. Н. А. Селиванова. – М., 1992. – Вып. 3.
10. Судебные экспертизы : [пособ.] / В. В. Колтукин, С. М. Зосимов, Л. В. Пустовалов и др. – М. : Юрлитинформ, 2000.
11. Турчин Д. А. Теоретические основы учения о следах и криминалистике : [монограф.] / Д. А. Турчин. – Владивосток, 1983.

THE CRIMINALISTICS CORRECTED, MEANS OF SEARCH AND FIXING OF BIOLOGICAL TRACES FOR A PLACE OF FULFILMENT OF A CRIMINAL OFFENCE

Y. POGRIBNICHENKO

The problem of identifying, fixing and removal of traces of biological origin is one of the most important in the complex of problems connected with the study and use of the laws of evidence-gathering. Its relevance and importance is due to the evidential role of biological origin in criminal proceedings to establish the truth. From forensic point of view, this issue includes a number of relevant elements, which are an integral part of the process of proof in criminal proceedings. Each element has an independent value, but collectively they serve the purpose of the proving process.

A significant contribution to the study of the conceptual foundations of the investigation, his forensic software, application of achievements of science and technology, expertise, ideas, uniqueness, individuality, and the organic integrity of the person as object of cognition, the study of biological traces made by domestic and foreign scientists : A. I. Aristova, V. D. Basay, G. S. Belkin, V. G. Goncharenko, N. M. Dyachenko, N. I. Klimenko, B , C. Is. Kislyak, Is. I. Mayorov, V. A. Markov, A. M. Nazarenko and others. However, in connection with the development of science, changes in legislation, the compilation of new data forensic and investigative practices, there is a need to separate and organize forensic rules and tools for finding and fixing biological traces at the place of committing a criminal offence.

Key to the investigation is exploratory activities aimed at gathering the necessary information about the criminal offense. The media can serve a variety of objects, including, and

traces of biological origin, reflecting different elements of the events under investigation, and which, respectively, are carriers of relevant forensic information. To ensure that the media have become the sources of such information, and subsequently sources of forensic evidence, particularly their need to be identified. Only then it is possible to solve other forensic tasks : detection, fixation, attachment, involvement of the received data in the record of investigative (search) actions, and preliminary expert examination for the purpose of use of evidence. That's why the search operation is the first, crucial stage of all activities in the investigation of a criminal offense.

The basis of complex search operations are investigative (search)actions and covert investigative (search) actions. The theoretical basis for the search activity are collected by science knowledge about the laws of reflection unlawful activities in animate and inanimate nature, the provisions of General and forensic psychology regarding individual human behavior, knowledge of the regularities studied by sociology and social psychology, as well as some aspects of criminology. On the basis of this knowledge in forensic science is about the theory of finding sources of relevant forensic information and practical advice to the investigating authorities on the organization of the search activity.

The main regularities of the search activity of the investigator include the following : a) display in a material medium and the minds of people of signs of persons and objects that are wanted, allowing them to individualize; b) the recurrence of the conduct of persons who are wanted, that allows you to predict their actions; b) the dependence of the behavior of persons who are wanted, from the conditions in which they are located; g) the conditionality of the choice of ways of hiding objects criminal experience of those that hide them, their professional skills and psychological properties; g) the relationship of ways of hiding objects that are wanted, and traces the application of these methods; e) the dependence of the behavior of persons who are wanted, from the nature of their criminal offenses, the degree of public danger, and accused of belonging to a particular age or criminal groups.

All situations of finding traces can be divided into simple and complex. Difficult group investigative situations call for extreme informational failure. Significant role in the knowledge of the essential facts in criminal proceedings play a heuristic search abilities of the investigator. Search and investigative tasks associated with the active search for missing links in the broken chain of events. This cognitive activity of the investigator is based on the psychological aspects of performing complex non-standard problems. Dynamics investigation of knowledge during the examination of the scene is determined by the volume and specificity of source information and approximate base formed by the investigator. Considering the importance of the source of facts, their extrapolation to the real conditions of the material environment of the scene, a probabilistic-model coverage of the event that is being investigated, the selection of "gaps" in the chain of phenomena, to check the validity of facts – these are the main characteristics of the investigation of knowledge during the examination of the scene.

The method of finding sources of relevant forensic information includes: (a) developed by forensics and such, which have proven themselves in practice common methods of solving different tracks, including, and biological (observation, measurement, simulation, experiment, inference, analysis, synthesis, analogy, etc); b) the use of personal experience to investigate such criminal offences; C) the results of a study of the method of committing a criminal offence that is being investigated, taking into account the imaginary reconstruction of the incident, the typical investigative situations and forensic versions.

The successful investigation of criminal offences involving the use of biological origin, depends on the ability of the investigator for the overall pattern that happened, understand the mechanism, and from the presence of his special knowledge of the common rules of footprints. These rules are as follows.

1. Traces are encouraged to seek out in places most likely to find : they can concentrate on weapons offenses, utensils, cigarette butts, items belonging to the victim, and on subjects the offender lost during the fight (hair on the comb etc.).

2. You must take into account that the offender could leave traces of biological origin on the items not only in the struggle with the victim, but in the moment of damage in overcoming obstacles in the room where she has committed a criminal offence outside connection with a criminal incident. We cannot exclude the version about component the offender (use the murder knife without limiter, razors and the like); thus it is necessary to focus the search for traces (blood) on the subjects with which he could use (for example, not being able to wash his bloody hands, wiped them on the shower curtain, towels, rags and the like). You should not neglect to this end, the inspection of dirty Laundry, litter boxes, and the like. It is important to examine all possible ways of getting the offender into the room and its exits (front door, corridor, window, and other objects, which could touch the offender).

3. If found a large number of traces that need to be recorded and deleted them all, because only in the set of traces shows the set of features which allow to obtain a complete picture of the object that left a mark, and in some cases, and to decide on the mechanism sldovatelno.

4. We cannot limit ourselves to the detection of traces of only one type, such as blood, it is necessary to look for traces of various objects, the combination of which allows to reconstruct the full picture of an event that has occurred.

5. The detection of traces needs to address the issue of their causal connection with the incident, why it is important to include measures aimed at determining the mechanism of formation of traces of (in the case of rape : blood, semen, and the like).

6. You have to model what traces might remain on the offender and the victim in connection with their stay at the scene (microparticles and the like).

7. Steps to detect signs should be careful not to damage not only the traces, but also objects.

8. At the scene the participants of the survey should only move on already examined by investigator site, preserving the traces from the effects of adverse conditions (snow, rain, etc) that speed up their destruction.

9. It is important to ensure the inspection, that its members did not leave their marks on the scene in areas that are not subject to inspection. Thus it is necessary to observe the rules of the traces at the scene : to have rubber gloves; touch objects for faces, edges, retaining traces; hair is to take a pair of tweezers with soft tips and the like.

10. Particular care must be taken to the study of negative circumstances (identified actual data, events that contradict the logical move).

11. Features of application of technical means are in combination of different lighting techniques, the use of ultraviolet and infrared rays, loupes, microscopes and the like, to search for invisible objects, as well as chemical methods for the detection of traces, if lighting and optical methods to detect traces of the impossible (luminol and the like).

During the search for sources relevant forensic information, the result often uses several methods in parallel, the application of which can be assigned to the various participants in the search activity (specialist worker operational units).

In the system of measures for the investigation of criminal offences provided by the criminal procedural legislation of Ukraine, an important investigative (search) actions are investigative examinations of the scene, location, premises, objects and other material objects that serve as sources of information about the event and its participants. The list of material objects is not exhaustive. It does not include, for example, vehicles (cars, buses, ships, etc), although in practice the number of inspections of vehicles in large settlements (including in proceedings for road traffic accident) is actually equal to the sum of all other objects of inspection.

Border inspection areas depends on a specific situation. The location of the event must be covered by the inspection, so that could be reported and investigated major portion of the territory, but within that the ability to detect traces and material evidence relating to the production.

During the inspection of the scene, the investigator on the basis of the situation analysis, operational data, information received from witnesses, etc., put forward the version about the event (rape, consensual sex, etc) that took place. These versions, as well as the assistance of a specialist, allow us to review more focused, namely : a) to identify the actual relationships between the detected objects (for example, assuming in the course of the scene of the rape on the staging version, the investigator will look for traces of confirming or excluding this one); b) to discover new tracks and items relevant for production (if one of the versions will be appropriate to the nature of the event, presenting a picture of the offence, the investigator can determine where in the first place to look for traces); C) the right to set the direction, the attitude of the object to the test event (e.g., the presence of slightly washed away the traces of blood on the knife could point him out as the murder weapon, and the fact that this knife just cut the meat of the animal); g) to plan the necessary investigative (search) and covert investigative (search) actions (for example, put forward the version about the person who committed the offense, and finding objective data that confirm it, the investigator will give the operative's job is to detain the suspect) [1, p. 8-9; 6, C. 7].

As an independent investigative (search) actions inspection of items is made in two cases : 1) when to inspect the items found during the search process, the inspection of the scene, location and facilities, requires a long time or more favorable terms than those that were in the performance of these investigative (search) actions, or for other reasons; 2) when the items provided to the investigator by the victim, witness, suspect or other persons.

The purpose of the survey items is finding a trace, storage places and perform other tasks. Review begins with a study of the General form of objects, their status, name, appointment. However, if the subject can be traces of biological origin, microslide, micro-objects, potiranie hand traces, some traces of which can become the objects of expert examination, the examination begins with detecting and fixing (in such cases it is advisable to be inspected by a biologist or other professionals). Then identified individual characteristics of an object, its features, defects, signs, showing, for what purpose it was used as intensively, as well as those that indicate a relationship of the subject, looks around, and with the event being investigated. They are all described in detail in the Protocol, and if necessary photographed. The survey items, as an independent investigative (search) actions, not replaces them with expert research [3, p. 7].

The need for inspection of vehicles occurs in connection with a traffic event, the illegal seizure of vehicles, their damage, making their use a criminal offence. For inspection of these objects, together with the expert-criminalist, motor vehicles during the detection of biological origin it is advisable to involve biologists.

If the inspection is associated with a traffic accident and are scrutinized by external damage (body, glass, lights, wheels), and is also searching in the area of these damages blood, brain matter, hair and so forth [9, p. 161; 11, p. 91].

The quality of different types of investigative inspection is ensured by the investigator, the specialists who mate, and employees of the business unit. In the collection, in a previous study of evidence and their evaluation is difficult to overestimate the role of the specialist.

The job must relate to the competence of a specialist. It can be specific (for example, to remove traces of biological origin), or total Orti only on the direction and purpose of the application of special knowledge (which might be a task for the participation of biologists in the examination of the scene). A common task in the future can be specified depending on the circumstances of production. Statement of the problem does not exclude, but rather presupposes the initiative of a specialist in assisting the investigator. But the initiative should be developed within the framework of a common purpose and under the control of the investigator.

Thus, the activities specialist is a special kind of assistance to the investigator in the performance of investigative (search) actions, the need for which is due to the fact that the investigator may not have the appropriate knowledge and skills. In addition, I have value and tactical considerations. Specialist assistance expands the practical ability of the investigator in obtaining evidence [5, p. 24-25].

Using information-based approaches to the identification evidence, it can be noted that the importance of evidence only creates the necessary prerequisites for their identification. Objective background evidence is implemented by means of conscious activity, which is carried out by a specialist. The role of the specialist involved in the discovery process, evidence, consists in the addition of their subjective qualities – knowledge and ability, subjective qualities of an investigator engaged in the collection of evidence.

To subjective factors that determine the transformation of the existing objective detection of evidence are: (a) specialist knowledge of the General laws of occurrence of biological origin; b) describe the situational characteristics of the mechanism of occurrence of biological origin; C) knowledge of techniques and tools selection information signals, i.e., discovery of evidence, and the ability to apply these techniques and tools; d) the possession of the necessary subjective qualities (observation, attention, reasoning ability, etc).

Thus, the search for traces of biological origin based on the General principles of the search activity and the following prerequisites : the appropriate mix of expertise specialist engaged in specified activities, and effective use of forensic and special equipment.

After the discovery and examination of biological origin begins the next phase of work – fixation [10, p. 216]. Preservation of evidence is one of the elements of proof while collecting evidence, the second important stage is already found at the scene real sources relevant forensic information. Only properly registered the actual data reinforce the strength of the evidence in criminal proceedings. From the epistemological point of view, preservation of evidence is a reflection of their content in the form of a process. From forensic point of view "preservation of evidence is a system of action for the retention of a statutory form of the actual data of importance for the proper resolution of criminal proceedings and the conditions, means and methods of detection and fixing" [8, p. 91].

To use actual data as evidence, the result of reflection should give the fullest possible picture of the reflected object, to pass accordingly its properties and characteristics, which make it in the proof of [3, p. 165]. However, in practice, when working with real sources relevant forensic information total reflection is not installed, since the objectives of the study are of a selective nature and include partial reflection and retain only that information which is necessary for the subject of fixation and meets the requirement of article 86 of the code of criminal procedure (admissibility). As a result of fixation of evidence there is a secondary reflection; the actual manifestation of a criminal offense in the external environment is primary.

From the information point of view the essence fixation of biological origin is: (a) maintaining in biological material information for expert studies and expert conclusions; b) in the partial transcoding of evidence contained in a tangible medium, and deploy to the means of fixing (and material expression retrieves all information contained in the traces of biological origin, but only that which pertains to the subject of proof, is allowed by the criminal procedure legislation and significant from the point of view of the subject of proof); b) in the preservation not only of evidence, but also how to obtain it as a necessary element of admissibility.

Fixation of biological origin is a specific targeted actions expressed in procedural form and manifest themselves in the material atmosphere of the scene, for the physical preservation of these traces, on the basis of further studies, in which you can determine the effects of the circumstances of importance for the investigation of criminal offences.

There are several forms of fixation of biological origin. The main form of fixation of such traces at the scene – verbal, or verbal. Information relating to the objects of biological origin is reflected in the Protocol of survey of a scene. Discovered by the investigator or other members of

the examination traces of biological origin are described in the Protocol clearly, accurately and consistently. The Protocol should not contain explanations, interpretations, narrative representations of the investigator regarding the mechanism of formation and affiliation of biological origin. The Protocol describes only those Biologicals that relate directly to the circumstances of the event. In addition, it specifies the location of these traces in the atmosphere of the scene, their morphology, quantity, characteristic features encountered during specific events, actions of detection and fixing, including technical means and methods used, the conditions under which these traces were detected. In the Protocol of examination of the scene indicated that it was conducting preliminary investigations at the scene, in particular, with traces of biological origin, and their results. In the final part of the Protocol lists and describes the objects (including those of biological origin), seized and attached to the production, and the nature of their packaging and labels on these packages; it is marked, where they directed; contains a statement of the expert, associated with the detection, recording and seizure; the remarks of witnesses about the performed actions; fixed start and end time of inspection; notes the annexes to the Protocol (plans, schemes, casts, prints traces, etc). The minutes shall be signed by the investigator, witnesses and other participants of investigative (search) actions.

Important for the clarification of circumstances of incident is the nature of the distribution of biological origin in the atmosphere of the scene, a careful study of which can give an idea of the nature of what happened.

Thus, the investigation may come to tentative conclusions that subsequently need to be checked, however, have an important detective, and after the forensic medical examination and evidence.

Of particular importance is the subject form of fixation at which the removal of traces of biological origin is quite as an object carrier, and without it for expert research and evidence-based information [2, p. 357-365]. Upon detection of large quantities of liquid biological substances (blood) in the form of puddles, and the like, it is possible withdrawal of biological material directly without object, as well as the transfer of a portion of the liquid biological substances on the gauze, rolled into several layers, with subsequent vysushennom at room temperature.

For use in criminal proceedings of biological origin as evidence, they must not only detect and fix, but also to save, if possible in the original form in which they were found at the scene. Their conservation will largely depend on the method and quality of packaging, which preserves traces of biological origin from possible external influences (pollution, moisture, etc).

When you graphically fixing displays the topology of biological origin, is provided for clarity of perception. This form of fixation involves the preparation of large scale plans, drawings, sketches that help to define the mechanism of formation of traces of biological origin to establish the mechanism of the offence [7, p. 140-148].

Despite the advantages of the considered methods of fixation, they have their drawbacks, which are expressed in the impossibility of achieving a complete and accurate detail reproduction of the external structure, elements of composition and structure of material objects. The application of technical and forensic methods of fixation provides the ability to Supplement the existing protocols omissions, clarification covered in these data, and summation of evidence.

Other methods of fixation include – photography, audio, video, laser scanning. Their use helps to ensure a clear, illustrative, and evidentiary orgng material, as well as the identification of such objects, traces and facts that are outside of the threshold of sensitivity of the organs of vision and hearing, are not perceived in the usual way. In addition, these tools store the information that cannot be maintained in its natural state. Thus, the photographing situation of the scene, discovered traces etc. adds to their description in the Protocol gives a clear picture of the situation faced by the investigator and the expert.

Therefore, compliance investigator, Prosecutor forensic recommendations outlined in this article will allow you to carefully collect traces of biological origin, the right to record them as evidence, applying the necessary search tools and fixing.

REFERENCE:

1. Аистов И. А. Использование следов биологического происхождения при расследовании преступлений : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика; судебная экспертиза». – Саратов, 2000.
2. Балинян Т. Є. Розв'язування діагностичних і ситуаційних (ситуалогічних) завдань судово-біологічної експертизи / Т. Є. Балинян, Л. М. Дереча // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. праць. – Х. : Право, 2009. – Вип. 9.
3. Белкин Р. С. Криминалистика : проблемы, тенденции, перспективы / Р. С. Белкин. – М., 1987.
4. Белкин Р. С. Курс криминалистки / Р. С. Белкин. – М., 1997. – Т. 1.
5. Жбанков В. А. Свойства личности и их использование для установления лиц, совершивших таможенные преступления : [учеб. пособ.] / В. А. Жбанков. – М., 1999.
6. Образцов В. А. Криминалистика : [курс лекц.] / В. А. Образцов. – М., 1996.
7. Пеленева М. В. Использование метода экспертного исследования почвенных включений с целью изучения материала искусственных горизонтов сконструированных почв / М. В. Пеленева, О. Б. Градусова, О. В. Семенюк // Теория и практика судебной экспертизы. – 2012. – № 3 (27).
8. Руководство для следователей : [пособ.] / под ред. Н. А. Селиванова, В. А. Снеткова. – М., 1998.
9. Справочник следователя : [пособ.] / под ред. Н. А. Селиванова. – М., 1992. – Вып. 3.
10. Судебные экспертизы : [пособ.] / В. В. Колтукин, С. М. Зосимов, Л. В. Пустовалов и др. – М. : Юрлитинформ, 2000.